HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' א הדלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלות אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ: **גמ'** ורמינהו דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אמר אביי בשיש להם ציר רבא אמר בשהיה להן ציר מיתיבי דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין וגבוהים מן הארץ אפילו מלא נימא נועלין בהן ואם לאו אין נועלין בהן אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה או שיש להן ציר או שגבוהין מן הארץ רבא מתרץ לטעמיה ב כשהיה להן ציר או שגבוהין מן הארץ ת"ר סוכי קוצים וחבילין שהתקינן לפירצה שבחצר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת וא"צ לומר ביו"ט תני ר' חייא ג דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בה היכי דמי דלת אלמנה איכא דאמרי דחד שיפא ואיכא דאמרי דלית ליה גשמה (א) אמר רב יהודה ד האי מדורתא ממעלה למטה שרי ממטה למעלה אסיר ה וכן ביעתא וכן קידרא וכן פוריא וכן חביתא א"ל ההוא צדוקי (ב) לרבי יהושע בן חנניה חדקאה דכתיב בכו [1] טובם כחדק אמר ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב ישר ממסוכה ואלא מאי טובם כחדק כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה כך טובים שבנו מגינים עלינו דבר אחר טובם כחדק שמהדקין את הרשעים (ג) לגיהנם שנאמר [2] קומי ודושי בת ציון כי קרנך אשים ברזל ופרסותיך אשים נחושה והדיקות עמים רבים וגו': **מתני'** לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות היחיד אא"כ עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים דברי ר' מאיר אמרו לו מעשה בשוק של (ד) פטמים שהיה בירושלים ו שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח רבי יוסי אומר שוק של צמרים הוה: **גמ'** ורבנן אמר רבי מאיר רשות הרבים ומהדרו אינהו כרמלית (ה) דאמר רבה בר (ו) בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים אמר רב (ז) פפא כאן קודם שנפרצו בה פרצות כאן לאחר שנפרצו בה פרצות רבא אמר סיפא אתאן לשערי גינה והכי קאמר וכן לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח בכרמלית ברשות היחיד

אלא

מתני' הדלת שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים. ומשום הכי נקט לה משום שאין משתמשין בה תדיר ואין בעל הבית חושש לה לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה לארץ ויש שתלויות אבל נגררות לארץ: **אין נועלין בה.** בשבת משום דעביד בנין או אפילו כשהיא תלויה ונגררת אין זה קבועה וכשהוא מגביהה על המשקוף כיון דאינה קבועה שם מחזי כבונה: **וחדקים שבפרצה.** קוצים שעשאם חבילות והתקינים לסתום בהם פרצה ופעמים שהוא פותחה: **ומחצלת.** של קנים שקורין גליד"א: **גמ' קנקן.** הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרישה כשהן חורשין. יש שנועלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח: **בזמן שקשורים ותלויין.** אלמא אתלויין הוא דקפיד אבל אגבוהים מן הארץ לא חייש: **כשיש להן ציר.** דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא והרי היא קשורה ותלויה ולא מחזי כבונה: **כשהיה להם ציר.** ואע"ג דהשתא ליכא היכירא הוא דאיכא. ל"א טעמא דמתני' משום דחופר בארץ וקשיא לי בגוה דא"כ מאי תרלתיה דרבא דאמר כשהיה להם ציר כיון דהשתא ליכא הא קא עביד חריץ ועוד אם כן כר' יהודה בעי לאוקומיה דאמר דבר שאין מתכוין אסור: **וגבוהין.** אלמא תרוייהו בעינן: **דלת אלמנה.** דלת שהיא אלמנה מתקוניה: **דחד שיפא.** עשויה מקרש אחד דהכא ולא מחזי כבונה ונתן קרש בכותל שאין בה היכר דלת: **גשמה.** דילי"ש. בריחים המחברין אותה: **מדורתא.** היסק גדול: **מלמעלה למטה.** לאחוז העצים העליונים באויר ולתת תחתונים מלמטה: **שרי.** ביו"ט דאין זה בנין אהלים: **מלמטה למעלה אסור.** לתת התחתונים תחלה לצדדין ברבוע כדרך שעושין לפני השרים ולסדר עליונים למעלה דהיינו כעין בנין אהל וגגו אסור(ח). הכי גרסי' מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן מצאתי בתשובת הגאונים וכן עיקר: **וכן ביעתא.** לסדר הביצים על הגחלים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל או על גבי שני עצים שמקיפין זה אצל זה צריך לאחוז ביצים בידו על האור וחברו יתן העצים תחתיהן: **וכן קדרה.** כדתנן במסכת ביצה (דף לג:) אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה ואמר רב יהודה אסור להקיף חביות תחלה להקריבן זה אצל זה ואח"כ יתן הקדרה עליהן שזה דרך בנין אבל יאחוז הקדרה באויר ואחר כך יקיף חביות תחתיה: **וכן פוריא.** מטה שנושאין שרים בדרכים ושל פרקים היא ויש להם עור ארוך מוקף לולאות וקושר הלולאות בארוכות המטה וכשהוא פורקן מתיר הלולאות והעור נופל והמתקנו ביו"ט צריך לאחוז העור שטוח מלמעלה ואח"כ יביאו הרגלים עם הארוכות ויושיבוהו תחתיו אבל לא יושיבוהו תחלה על רגליו ואח"כ ישטח העור: **וכן חביתא.** כשמסדר חביות במרתף שורה על שורה. חביות של חרס הן כעין כדין גדולים. ומדקנו לרב יהודה הכא גבי מתני' ש"מ טעמא דמתני' משום בנין ולא משום חופר: **חידקאה.** משול כקוץ: **טובם כחדק.** טובים שבהם כקוצים: **שפיל לסיפיה דקרא.** השפל עיניך לשפלו של מקרא לסופו תראה שלשבח הוא: **ישר ממסוכה.** הישרים שבנו מגינים עלינו כסוכה: **מהדקין.** כמו ושחקת ממנה הדק (שמות ל): **קומי ודושי כו'.** סיפיה דקרא והדיקות עמים: **מתני' לא יעמוד** (א) **ברשות היחיד.** ויטול מפתח המונח ברשות הרבים ויפתח בו פתח חנות שברשות הרבים ואע"פ שאין ממקום מפתח לפתח ארבע אמות גזירה שמא יכניס המפתח אצלו. וכן לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויושיט ידו למעלה גבוה(ט) מעשרה ורוחב ארבעה כגון מפתח חנות המונח על גגו ויטול שם המפתח ויפתח בה החנות והוא גבוה למעלה מעשרה גזירה שמא יביאנה אצלו לתוך עשרה: **אא"כ עשו לה מחילה.** ויעמוד בתוכה ואסיפא קאי: **פטמין.** קלבים: **נועלין.** פתח חנותן ועומדין ברשות הרבים והמנעול למעלה מעשרה: **למרים.** מוכרי למר: **גמ' ומהדרו ליה אינהו כרמלית.** בתמיה. דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה: **חייבין עליה.** דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רשות הרבים שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה וכיון (ב) דכרמלית לית לן למיגזר שלא יעמוד בה ויפתח ברשות היחיד דילמא מייתי ליה דאי נמי מייתי לגביה שבות בעלמא היא וגזירה לגזירה לא גזרינן: מתניתין לאחר שנפרצה בה פרצות הוא: **סיפא אתאן.** רבנן אתו לאיפלוגי אשערי גינה לשער גינה שהיא כרמלית וקאסר ר"מ לעמוד בה ולהושיט ידו על מקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ויטול מפתח (ג) המנעול הגבוה מעשרה: **לא יעמוד ברה"י.** כגון בחצירו ויושיט ידו לגנות דרך חור או סדק ויטול בו מפתח ויפתח בה מנעול מתוך הגינה שמא ימשך המפתח אליו ומחמיר רבי מאיר אפילו ברשויות דרבנן וכן לא יעמוד בגינה ויושיט ידו למקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ומפתח מונח בו ויפתח מנעול למעלה מעשרה. גינה כרמלית היא דהויא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה:

אלא

מיתיבי דלת הנגררת. בלאו הכי הוה מצי לאקשויי רישא לסיפא דקרי לה נגררת וקרי לה גבוהין מן הארץ והוה מצי למימר וליטעמיך: **דלת** אלמנה הנגררת אין נועלין בה. פי' ר"י דאיירי כשיש להן ציר דאי אין להן ציר מאי איריא דלת אלמנה אפי' דלת אחרינא נמי:

וכן ביעתא. פי' בקונט' שמסדר ביצים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל בלע"ז ואין נראה לר"י (ד) דרך בנין בכך שהרי כל המחבות עשויות כך ולא דמו לחבית ופוריא דמסדר זו אצל זו ותדע שהרי היתר פשוט הוא להניח קדירה על גבי טרפידא (ה) ונראה לר"י לפרש שמסדר עצים או ביצים ומניח ביצה על גביהן ומה שאנו מסדרין ככר מכאן וככר מכאן וככר על גביהם או בספר ליכא איסורא אלא כשצריך לאויר שתחתיהם אי נמי לא דמי לבנין אלא כשעושה על גבי הקרקע ולא על השלחן:

מביא

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג סעיף ג:

מז ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:

מח ד ה מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' יד [טור] סמג לאוין עה טור ש"ע א"ח סי' תקב סעיף א [וסי' שטו סעי' ג ו]:

מט ו מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א:

◆

מוסף רש"י

מדורתא. היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין, עושין לו כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל, **ממעלה למטה שרי.** להתחיל תחלה מן הגג ואחר כך יסדרו תחתיו עצי הכתלים, שרי, **ממטה למעלה אסיר.** לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג, אסורין שדרך בנין הוא (ביצה לב:). **וכן ביעתא.** ביצים גסות הנתונות ע"פ כלי חלול כעין טרפי"ד או על האסכלה, אין מושיבין את הכלי תחלה ואחר כך יסדר עליו, אלא יאחזנו בידו ויושיב הביצה עליו ואח"כ יושיב הכלי על הגחלים, שלא יעשנו כסדר בנין (ביצה לג.). **וכן קידרא.** שמושיבין על ב' חביות, לא יקיפם תחלה ואח"כ יושיב הקדרה עליהם, אלא העליונה יתלה באויר ויאחזנה בידו ויסדרו החביות תחתיה סביב (שם). **וכן פוריא.** מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין, לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים ואח"כ יפרוס העור למצע שסוכבין עליו, אלא פורס העור תחלה ויאחזוהו בני אדם בידיהם ואח"כ יביאו הארוכות ויקשרו הרצועות של עור בהן ואח"כ יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן (שם). **וכן חביתא.** חביות שמסדרין באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים (שם). **ירושלים.** רשות הרבים שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ששים ריבוא ורחב שש עשרה אמה, ואילמלא שנועלין דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום רשות הרבים, אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכל זמן שלא עירבו הויא כרמלית ולא מיחייבי עלה (לעיל ו:).

◆

מסורת הש"ס

א) ביצה לב:, ב) [בס"א: מינא], ג) [בס"א: אומות העולם], ד) [בערוך פירש מוכרי עופות וכ"כ הרב אלפס וע' רש"י ביצה כט: ד"ה פטם], ה) לעיל ו: כב., ו) [גי' הרא"ש רב הונא], ז) ס"א רבה, ח) בס"א: אהל וגג ואסור, ט) [לרשות גבוה רש"ש],

◆

תורה אור השלם

1. טוֹבָם כְּחֵדֶק יָשָׁר מִמְּסוּכָה יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתְךָ בָאָה עַתָּה תִהְיֶה מְבוּכָתָם: מיכה ז ד

2. קוּמִי וָדוֹשִׁי בַת צִיּוֹן כִּי קַרְנֵךְ אָשִׂים בַּרְזֶל וּפַרְסֹתַיִךְ אָשִׂים נְחוּשָׁה וַהֲדִקּוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַחֲרַמְתִּי לַייָ בִּצְעָם וְחֵילָם לַאֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: מיכה ד יג

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד וכו' פתח החנות שברשות הרבים ואע"פ שאין ממקום המפתח עד פתח ארבע וכו' למעלה לרשות גבוהים וכו' כגון שהיה מפתח החנות מונח על גגה ויטול שם המפתח ויפתח בה פתח החנות: **(ב)** ד"ה חייבין וכו' דכרמלית היא לית לן וכו' דילמא מייתי לה דאי: **(ג)** ד"ה סיפא וכו' ויטול מפתח ויפתח המנעול: **(ד)** תוס' ד"ה וכן וכו' ואין נראה לר"י דדרך. נ"ב כלומר שיהא דרך בנין בכך: **(ה)** בא"ד גבי טרפי"דא. נ"ב עיין בפ' חולין דף קלח בתוס' ד"ה כל הנהו:

◆

לעזי רש"י

גליד"א [קלייד"א]. רשת-נצרים, מחצלת.

דילי"ש [ריילי"ש]. מוטות ברזל, בריחים (המחברים את קרשי הדלת).

גרדי"ל. אסכלה.

◆

רבינו חננאל

הדלת שבמוקצה וחדקין שבפרצה כו'. מקום מוקצה שאינו שוה לכרמלית וגבוה ממנה, שנעשה מוקצה מן הכרמלית. והיא כמין דיר וסהר ועשה לאותו מקום דלת. חדקין שבפרצה, כדכתיב טובם כחדק, והן הקוצין שסותמין בהן הפירצה שלא ליכנס בדיר גנב או חיה רעה. והמחצלאות, כמשמען, אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהין מן הארץ. ורמינהי דלת הניגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. הנה אע"פ שאין גבוהין נועלין בהן. ופריק אביי בשיש להן ציר. כדכתיב הדלת תיסוב על צירה והיא עקב א' ברוב. רבא אמר כשהיה להם ציר. כלומר כיון שהיה להן ציר אין סוגרין להן בדוחק. לפיכך אין חורצין חריץ בעת שסותמין לפיכך מותר. ומותבינן עלייהו דלת הניגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר, בזמן שיש להן ציר וגבוהין מן הארץ אפי' כמלא נימא נועלין בהן ואם לאו אין נועלין בהן. אביי מתרץ לטעמיה בשיש להן ציר או גבוהין מן הארץ. רבא מתרץ לטעמיה כשהיה להן ציר או כשהיו גבוהין מן הארץ. ת"ר סוכי קוצים וחבילי עצים שהתקינן לפירצה שבחצר, [בזמן] שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת. היכי דמי דלת אלמנה אמרי לה דחד שיפא. פי' לוח אחד כדכתיב וכפיס מעץ יעננה. ומתרגמינן שיפא. ואמרי לה דלית לה כשימי. [ויש] שגורסין שיכא. פי' שיבא שאינה נצמדת משתי צדדיה, והוא מלשון צמידים דמתרגמינן שבכין. פי' גשמא בית קבול של ציר שהוא כמלבן אלא יורדת ומשתקעת בארץ. **אמר רב יהודה האי מדורתא כו'.** שמועה זו עיקרה ביום טוב, וכבר פירשנוה שם בעניין אין מקיפין שני חביות לשפות עליה את הקדירה, ואין סומכין את הקדירה בבקעת. וכן (הדלת) [בדלת] כל זה שאיסורו משום תולדות בניין. וכיון שהזכיר בזה המקום סמיכת הדלת, מושכת גם אילו שהן אסורין משום בניין בשבת. ואמר רב יהודה אם שינה מדרך בניין האי מדורתא ביום טוב, ונתן

רבינו חננאל (המשך)

העצים שעליה ממעלה למטה, כגון שנתן עץ אחד תלוי בידו למעלה [מן] הכירה, ונתן תחתיו עץ אחד עד שהגיע לכירה, הרי אילו העצים ניתנו בכירה שלא כדרך בניין ומותר. אבל אם נתן עץ אחד על חבירו ממטה ועלה למעלה, הרי זה דרך בניין ואסור. וכן קדירה. אם אוחזה בידו ומניחה אבנים תחתיה שרי, ואם נותן אבנים ושופת הקדרה עליה אסור. **וכן ביצים.** שצריך לצלותן, אם אוחז העליונה בידו ונותן אחרות תחתיה שרי, ואם זו על זו אסור. **וכן חבית.** כשיבקש להטותה ולסנן יינה מן השמרים, אם אוחזה תלויה ומניח אבנים תחתיה, נמצאת שלא כדרך בניין ושרי. ואם החבית נותן על האבנים אסור. **וכן פוריא.** מפורקת לא יחבר העצים התחתונים תחילה, אלא אוחז העליונים ומניח התחתונים תחת העליונים ומותר. ואם נותן התחתונים ואח"כ נותן העליונים הרי אילו דרך בניין ואסור. **טובם כחדק.** פי' טובם שבישראל מחדקין את אומות העולם בגיהנם. שנאמר קומי ודושי בת ציון כי קרנך אשים ברזל ופרסותיך אשים נחושה והדיקות עמים רבים וגו'. **מתני', לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים כו'.** ומקשינן תני ר' מאיר רשות הרבים, ומהדרי ליה רבנן שוק של פטמין שהיה בירושלים שהיא כרמלית. דא"ר יוחנן אילמלא דלתותיה נינעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים. ופריק רב פפא לא אהדרו ליה ירושלים אלא לאחר שנפרצו בה פרצות יתר מעשר שהיא רשות הרבים. וכן שערי גינה לא יעמוד בכרמלית ויפתח ברשות הרבים [או] היחיד, או [ברשות] היחיד ויפתח בכרמלית